

Utvecklingen inom den kommunala sektorn

Till finansutskottet

Utbildningsutskottet beslutade den 5 maj 2011 att yttra sig till finansutskottet över skrivelsen Utvecklingen inom den kommunala sektorn (skr. 2010/11:102) i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Utskottet begränsar sitt yttrande till att avse den del av skrivelsen som tar upp skolan och svenskundervisning för invandrare (sfi) samt motionerna 2010/11:Fi8 (S) och 2010/11:Fi7 (SD).

Utskottets överväganden

Skolan

Skrivelsen

Ur skrivelsens (skr. 2010/11:102) redovisning av verksamhetsutvecklingen för skolan kan följande nämnas. För första gången på fem år sjönk det genomsnittliga meritvärdet i grundskolan 2010. Andelen behöriga till gymnasieskolans nationella program var 88,2 %, vilket är den lägsta andelen sedan det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet infördes läsåret 1997/98. Skillnaden i slutbetyg mellan olika elevgrupper var fortsatt stora. Framför allt var skillnaden stor vid jämförelser baserade på föräldrarnas utbildningsbakgrund. Det fanns också skillnader vid jämförelser mellan kön och elevers bakgrund (svensk eller utländsk), även om invandrade elevers resultat under 2010 närmade sig svenska elevers resultat.

De svenska resultaten hade i den senaste PISA-studien¹ försämrats inom samtliga undersökta ämnen. Svenska 15-åringars läsförståelse var 2009 på en genomsnittlig nivå i ett internationellt perspektiv. I alla tidigare PISA-undersökningar (2002, 2003 och 2006) presterade svenska elever över genomsnittet av OECD-länderna. I naturvetenskap presterade svenska 15-åringar för första gången under OECD-genomsnittet och i matematik presterade svenska elever liksom 2006 på en genomsnittlig nivå.

Inför förändringen av tillträdesreglerna till universitet och högskolor hösten 2010 läste gymnasieeleverna i betydligt högre utsträckning än tidigare kurser som gav dem meritpoäng, t.ex. högre kurser i matematik och moderna språk. Andelen elever som läste utökad program ökade och andelen elever som läste reducerat program minskade. Mellan våren 2009 och våren 2010 minskade också andelen elever som nådde grundläggande behörighet till högskoleutbildning med 3,5 procentenheter, vilket troligen också hänger samman med ändrade tillträdesregler.

Andelen elever i fristående gymnasieskolor ökade från 22 till 24 % mellan läsåren 2009/10 och 2010/11 samtidigt som elevkullarna i gymnasieskolan minskade (s. 106–130).

Motionen

Socialdemokraterna framhåller i motion 2010/11:Fi8 att den bistra ekonomiska verklighet som många kommuner märker av kanske som tydligast urskiljs i skolan. Detta illustreras av sjunkande meritvärde i grundskola, av

¹ PISA är en OECD-studie som vart tredje år mäter kunskaper i läsförståelse, matematik och naturvetenskap. Nästan en halv miljon 15-åringar från sammanlagt 65 länder eller regioner deltog i PISA 2009. I Sverige deltog 4 567 elever.

att andelen behöriga till gymnasieskolans nationella program var det lägsta sedan läsåret 1997/98 och av försämrade resultat i den senaste PISA-studien inom samtliga undersökta ämnen.

Utskottets ställningstagande

Den kommunala sektorn redovisade ett starkt ekonomiskt resultat för 2010. Trots detta uppvisar skolan i många avseenden relativt svaga resultat. Utskottet är övertygat om att de beslutade reformerna under senare år, t.ex. en ny skollag, en reformerad gymnasieskola, en ny betygsskala, legitimation för lärare och en ny lärarutbildning tillsammans med tydligare kommunala prioriteringar ska leda till att resultatutvecklingen i skolan förbättras under kommande år.

Med hänvisning till vad som nu anförts avstyrker utskottet motion 2010/11:Fi8.

Svenskundervisning för invandrare

Skrivelsen

Ur skrivelsens redovisning av verksamhetsutvecklingen för svenskundervisning för invandrare (sfi) kan följande nämnas. Antalet elever i sfi har ökat kraftigt under 2000-talet och uppgick 2009 till drygt 91 000 elever. Detta var en ökning med 9 100 elever jämfört med året före och det högsta antalet elever i sfi någonsin. Sambandet mellan studieresultat och utbildningsbakgrund är starkt, men varierar också mellan olika åldersgrupper och språkgrupper.

Skolinspektionen har under 2010 sammanställt kvalitetsgranskningar om hur utbildningen formas efter elevernas förutsättningar och mål (rapport 2010:7). Granskningen omfattar 25 kommuner. Skolinspektionens granskning ger exempel på väl fungerande verksamheter, men också på områden som behöver stärkas för att höja utbildningens kvalitet. Individuell kartläggning och studieplanering behöver påverka utbildningens utformning i större omfattning. Granskningen visar att undervisningen i större utsträckning behöver utgå från individens erfarenheter, intressen och mål. Även möjligheten för eleverna att påverka utbildningens utformning behöver stärkas.

Försöksverksamheten med prestationsbaserad stimulansersättning inom sfi, s.k. sfi-bonus, inleddes i oktober 2009 i 13 kommuner. Sfi-bonusen permanentades den 1 september 2010, vilket innebär att nyanlända invandrare i samtliga kommuner får samma stimulans att lära sig svenska snabbare. Skolverket har i uppdrag att betala ut ersättning till kommunerna för utbetald sfi-bonus och för administrativa kostnader enligt förordningen (2010:1030) om prestationsbaserad stimulansersättning inom svenskundervisning för invandrare (s. 135–138).

Motionen

Sverigedemokraterna föreslår i motion 2010/11:Fi7 att sfi-bonusen avskaffas. Motionärerna hänvisar till att sfi-bonusen sänder helt fel signaler till de sfi-studerande genom att dela ut bonus endast för att den studerande åstadkommit vad som förväntas eller t.o.m. krävs. De eventuella medel som frigörs vid avskaffandet av sfi-bonusen bör användas till att åtgärda de brister som framkommit i Skolinspektionens granskning av sfi-undervisningen.

Utskottets ställningstagande

Med anledning av Skolinspektionens rapport (rapport 2010:7) konstaterade regeringen i budgetpropositionen för 2011 följande (prop. 2010/11:1 utg.omr. 16 s. 111).

De som deltar i sfi har skilda erfarenheter och mål och därför behöver utbildningen i större utsträckning utformas efter individen. Möjligheten för deltagarna att påverka utbildningen behöver stärkas. Kommunerna behöver också bli bättre på att följa upp och utvärdera den sfi som bedrivs. För att kommunerna ska lyckas skapa en individanpassad sfi krävs ofta ett nära samarbete mellan sfi, socialtjänst och Arbetsförmedlingen.

Utskottet vill i likhet med regeringen framhålla att det i dag är för lite av individuell anpassning av sfi-undervisningen. I sammanhanget bör dock påminnas om att det i fråga om sfi-undervisningen har vidtagits och alltjämt pågår en lång rad satsningar och åtgärder, att en utredning om sfi-peng har aviserats (prop. 2010/11:1 utg.omr. 16 s. 64) och att beredning av betänkandet Tid för snabb flexibel inläring (SOU 2011:19) från Utredningen om en tidsbegränsad sfi pågår samt att regelverket för sfi i flera hänseenden nyligen ändrats. En av dessa nyligen genomförda ändringar av regelverket gällande sfi innebär att sfi-bonusen permanentats fr.o.m. den 1 september 2010. Arbetsmarknadsutskottet uttalade i samband med att sfi-bonusen permanentades bl.a. följande (bet. 2009/10:AU12 s. 12).

En sfi-bonus bör kunna motivera nyanlända invandrare att påbörja sfi så snart som möjligt, bidra till att förbättra deras närvaro i utbildningen och uppmuntra till extra ansträngningar för att snabbt nå godkänd nivå i studierna. Därmed förbättras också deras möjligheter att komma in på arbetsmarknaden.

Utbildningsutskottet anser att arbetsmarknadsutskottets uttalande om sfi-bonusen alltjämt är relevant.

Av det anförda följer att utskottet inte delar den uppfattning som framförs i motionen om avskaffande av sfi-bonusen. Motion 2010/11:Fi7 avstyrks därför.

Stockholm den 12 maj 2011

På utbildningsutskottets vägnar

Margareta Pålsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Margareta Pålsson (M), Mikael Damberg (S), Oskar Öholm (M), Louise Malmström (S), Betty Malmberg (M), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Tina Acketoft (FP), Håkan Bergman (S), Gunilla Svantorp (S), Nina Lundström (FP), Jabar Amin (MP), Yvonne Andersson (KD), Richard Jomshof (SD), Michael Svensson (M) och Emil Källström (C).

Avvikande meningar

1. Skolan (S)

Mikael Damberg (S), Louise Malmström (S), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Håkan Bergman (S) och Gunilla Svantorp (S) anför:

Den bistra ekonomiska verklighet som många kommuner märker av urskiljs kanske som allra tydligast i skolan. För första gången på fem år sjönk det genomsnittliga meritvärdet i grundskolan läsåret 2009/10 efter att successivt ha ökat sedan det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet började tillämpas läsåret 1997/98. Våren 2010 var andelen grundskoleelever som uppnådde behörighet till gymnasieskolans nationella program 88,2 %, vilket var den lägsta andelen sedan våren 1998.

De svenska resultaten har i den senaste PISA-studien försämrats inom samtliga undersökta ämnen. Svenska 15-åringars läsförståelse var 2009 på en genomsnittlig nivå i ett internationellt perspektiv. I alla tidigare PISA-undersökningar (2002, 2003 och 2006) presterade svenska elever över genomsnittet i OECD-länderna. I naturvetenskap presterade svenska 15-åringar för första gången under OECD-genomsnittet och i matematik låg svenska elevers prestationer liksom 2006 på en genomsnittlig nivå. De svagare eleverna har blivit fler, nästan en femtedel av de svenska eleverna nådde inte upp till basnivån i läsförståelse. Vi vet att ungdomar som saknar slutbetyg har stora svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden och få en egen försörjning. Vi ser också tecken på att de ökande klyftorna i samhället yttrar sig också på skolans område.

Mot denna bakgrund tillstyrker vi motion 2010/11:Fi8.

2. Svenskundervisning för invandrare (SD)

Richard Jomshof (SD) anför:

Att människor som på ett eller annat sätt utmärker sig och presterar mer än vad som rimligen kan förväntas också premieras för sina bedrifter, är i sig inget negativt – tvärtom. Inte sällan visar det sig också att det är strikt materiella eller pekuniära bonussystem som har störst inverkan på prestationer. Det sänder dock helt fel signaler att dela ut en bonus inkom för att någon åstadkommit vad som förväntas eller t.o.m. krävs. Ett normalt företag delar exempelvis inte ut bonus till en anställd för att han eller hon kommit i tid till jobbet. På samma sätt är det olämpligt och direkt orimligt att vårt samhälle ska lägga sig på en så pass låg ambitionsnivå att staten eller kommunen delar ut bonusar för att någon har presterat vad som förväntats eller har fullgjort sina skyldigheter.

Skolinspektionen har i sin granskning (rapport 2010:7) konstaterat att sfi-utbildningen har brister, huvudsakligen när det gäller individuell kartläggning och studieplanering.

Riksdagen bör med hänvisning till vad som nu framförts tillkännage för regeringen som sin mening att alla sorters bonusar inom sfi-systemet bör avskaffas. Vidare bör Skolinspektionens anmärkningar i nämnda rapport tas i beaktande och åtgärdas. Slutligen bör eventuella medel som frigörs när man avskaffar sfi-bonusen satsas på att åtgärda Skolinspektionens anmärkningar i rapporten.

Mot denna bakgrund tillstyrker jag motion 2010/11:Fi7.